

SPECIFICUL ADMITERII ÎN ACTIVITATEA NOTARIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ALTE ȚĂRI

Aliona CARA,
Magistru în drept, IISD al AȘM

THE SPECIFIC OF ADMISSION AT NOTARY ACTIVITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND OTHER COUNTRIES

This article analyze the specific of receiving the license in notary activity in the Republic of Moldova and other countries. It is focused on the statute of the notary candidate, the positive and the negative legislative provisions in different countries. The author wanted to show the legislative regulations of obtaining the notary license in different countries from different systems of law. In the same time it was settled the conditions for fulfilling the notary internship of the candidate and the exams necessary to take the notary license.

СПЕЦИФИКА ПРИНЯТИЯ В НОТАРИАЛЬНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ДРУГИХ СТРАНАХ

Данная статья анализирует специфику получения лицензии на нотариальную деятельность в Республике Молдова и других странах. Определяет статут стажера на должность нотариуса, позитивные и негативные аспекты законодательства в силе в разных странах. Автор проанализировал законодательные основы о получение лицензии нотариусов в разных странах из разных систем право. А так же были перечислены условия прохождения стажировки и квалификационных экзаменов для получения лицензии будущих нотариусов.

Activitatea notarială se referă la categoria profesivilor, pentru exercitarea căreia este nevoie de obținerea licenței. Cuvântul "licență" a provenit de la latinescul *licentia* ceea ce semnifică – libertate, împuternicire, putere. Licența este permisiunea de a practica un anumit gen de activitate, care este eliberată persoanelor (licențiaților) de către organele împuternicite (licențiatul), în lipsa căreia practicarea acestor genuri de activități este ilegală.¹

Activitatea notarială din vechime a fost considerată una dintre cele mai importante și cele mai dificile profesii juridice, fiind apreciată la rangurile cele mai înalte, din aceste considerente pregătirea candidatului la funcția de notar necesita precum și necesită în prezent o pregătire specializată la un nivel înalt. Înainte de a trece nemijlocit la reglementarea legislativă și doctrinară al pregătirii notariale adică la modul de organizare a stagiului viitorilor notari în Republica Moldova și alte țări, am dori să facem o paralelă cu reglementările legislației anterioare ale Republicii Moldova.

Legea cu privire la notariat din anul 1997² susținea inițial că notarii trebuie să treacă examenul de calificare, însă ulterior odată cu modificările introduse pe data de 12 februarie 1998, nu numai notarii, dar și specialiștii Ministerului Justiției al Republicii Moldova (RM) aveau șansa de a primi licența fără a susține examenele de calificare. Alte modificări care au inter-

venit pe data de 29 iulie 1999, Uniunea Notarilor a primit împuternicirea de a decide soarta persoanelor care pot fi eliberate de efectuarea stagerii, persoanele care aveau un stagiul în domeniul juridic nu mai puțin de 10 ani. În acest fel s-a făcut un pas principal, Ministerul Justiției al RM elibera licența iar Uniunea Notarilor stabilea criteriile de eliberare a licenței pentru notari.³ Condițiile înaintate de Legea nr. 1153-XV din 11.04.1997, care urmau a fi întrunite de candidat pentru obținerea licenței de notar erau: cetățenia Republicii Moldova și domiciliul permanent pe teritoriul Republicii Moldova, prezența capacității de exercițiu al drepturilor civile, cu toate că legislatorul nu înainta și nici nu înaintează cerințe față de vârsta candidatului (legislația altor state reglementează aceste cerințe și anume în Polonia vârsta de admitere este de 26 de ani⁴), prezența studiilor juridice superioare, prezența vechimii în muncă de cel puțin doi ani în organele notariale ori au îndeplinit funcția de notar stagiar, în cazul judecătorilor, procurorilor, avocaților, anchetatorilor cu vechimea în funcția respectivă de cel puțin zece ani puteau fi scutiți de stagiere de către Consiliul Uniunii Notarilor de comun acord cu Ministerul Justiției, pe o perioadă nu mai mică de șase luni, cunoașterea limbii de stat, susținerea examenului calificativ în fața Comisiei de Calificare creată pe lângă Ministerul Justiției, lipsa antecedentelor penale, dispunerea de licență.

Conform datelor statistice în Republica Moldova, în prezent activează 281 de notari. Legislația Republicii Moldova în vigoare și anume, Legea nr. 1453/2002 art. 9⁵, stabilește condițiile înaintate pentru persoanele care doresc să activeze pe tărîmul sferei profesionale ale notariatului, notar poate fi persoana care: a) este cetățean al Republicii Moldova cu domiciliul pe teritoriul ei; b) are capacitate deplină de exercițiu; c) este licențiat în drept; d) a îndeplinit timp de un an, funcția de notar stagiar și a susținut examenul de calificare; e) posedă limba de stat; f) nu are antecedente penale nestinse; g) nu a fost condamnată anterior pentru o infracțiune gravă săvârșită cu intenție. Notarul poate delega notarului stagiar următoarele atribuții: efectuarea lucrărilor de secretariat, redactarea proiectelor de contracte care urmează a fi legalizate notarial și de alte acte notariale, totalizarea practicii notariale, lucrări de arhivă. Aceleași prevederi cu referire la condițiile înaintate stagiatorilor se conțin și în Regulamentul cu privire la condițiile de efectuare a stagiului în biroul notarului.⁶ Perioada de stagiul este de un an de zile, termenul de efectuare a stagiului se stabilește de ministerul justiției în baza hotărîrii Comisiei de Licențiere a activității notariale (în continuare Comisia) și poate fi instituit pe o perioadă de pînă la un an. Pentru persoanele care au o vechime în muncă pe specialitate de judecător, avocat, procuror de cel puțin 5 ani sau persoanele care au performanțe în activitatea științifică (dispun de titluri de doctor în drept), termenul de stagiere poate fi instituit pînă la 6 luni. Persoanele care doresc să se înregistreze la stagiere trebuie să depună următoarele documente la Comisia de Licențiere a activității notariale: cererea de admitere, diploma de licență, carnetul de muncă, cazierul juridic și dovada care atestă că persoana nu a fost condamnată anterior pentru o infracțiune gravă, săvârșită cu intenție, contractul de efectuare al stagiului încheiat cu conducătorul stagiului (în scopul verificării corespunderii candidatului cerinței de cunoaștere a limbii de stat, pe contract notarul în mod obligatoriu va face mențiunea respectivă despre aceasta), certificatele medicale de la narcolog și psihiatru. Toate aceste documente se prezintă Comisiei pentru înregistrarea contractului de stagiere, prin ordinul Ministrului Justiției al RM se eliberează un ordin în care sînt indicate datele despre stagiar, notarul conducător, biroul notarial unde va avea loc stagierea. În conformitate cu art. 11 din Legea 1453/2002, Comisia se formează prin ordinul Ministrului Justiției, pe un termen de 4 ani și este compusă din 11 membri: 6 notari (delegați de adunarea generală a notarilor), cîte un reprezentant din partea Procuraturii Generale și Ministerului Afacerilor Interne, un lector universitar în materie de drept (ales de senat) și 2 reprezentanți ai Ministerului Justiției. Per-

soanele care vor fi incluse în componența Comisiei se delegă la solicitarea ministerului justiției. Conform ordinului privind aprobarea Regulamentului Comisiei de licențiere a activității notariale Comisia are următoarele atribuții: adoptă hotărîrile cu privire la stabilirea numărului necesar de notari, primește examenele de calificare, adoptă hotărîrile cu privire la numirea în funcție de notar și eliberarea licenței pentru activitatea notarială, adoptă hotărîrile cu privire la suspendarea activității notariale, adoptă hotărîrile cu privire la încetarea activității notariale, adoptă hotărîrile cu privire la înregistrarea contractelor privind înregistrarea și radierea din Registrul de Stat al Notarilor, înregistrarea contractelor privind efectuarea stagiului, soluționează conflictele și litigiile apărute în legătură cu efectuarea stagiului, adoptă decizii referitoare la recuzarea, după caz, a membrilor Comisiei.⁷ Reieșind din funcțiile Comisiei este evident că, Comisia are o importanță foarte mare la luarea deciziilor pentru viitorii notari, au fost mari dezbateri la ultima ședință a Comisiei de Licențiere a activității notariale din 10 iunie 2008, s-a luat decizia de a aproba criteriile pentru stabilirea numărului necesar de notari, după cum urmează:

- a) În fiecare raion al republicii cel puțin trei notari, indiferent de numărul acțiunilor;
- b) numărul mediu de cel mult 6 mii acțiuni notariale anual pentru fiecare notar din raion;
- c) numărul mediu al populației raportat la un notar egal cu 15 mii de persoane;
- d) asigurarea continuității în localitățile în care activează notari cu vârsta de pensionare.⁸

Asociațiile Obștești Uniunea Notarilor din Republica Moldova și Asociația Notarilor din Moldova "NOTA" au alarmat Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Justiției și alte organe competente cu faptul nedeterminării statutului notarilor stagiați, care astăzi sînt cei mai defavorizați – fără garanții de carieră notarială. Examinînd minuțios legislația muncii în vigoare și anume Codul Muncii al RM, nu au fost găsite reglementări legislative privind includerea perioadei de stagiul în vechimea în muncă a stagiatorului, în acest caz este la discreția notarului de a stabili un salariu din care se vor face defalcări lunare în Fondul Social, însă aceasta nu este obligatoriu, ar fi necesar de reglementat la nivel legislativ aceste lacune, și de inclus norme ce reglementează clar situația stagiatorului. Stagiatorul fiind într-o situație, cînd nu poate activa în altă funcție remunerată decît cea științifică, didactică sau de creație, își pierde din stagiul de muncă neîntrerupt. Tot aceste asociații enumerate mai sus au susținut că, nu au fost enunțate criteriile de stabilire a numărului necesar de notari, astfel în prezent avem cei mai mulți notari pe cap de locuitor. Dar problema criteriilor a fost rezol-

vată prin hotărârea adoptată de Ministerul Justiției ce urmează. Problema calității pregătirii profesionale a notarului a fost una dintre cele mai dezbătute în cadrul conferinței. Reprezentanții organizațiilor profesionale din mai multe state și cei ai Uniunii Internaționale a Notarilor de tip Latin (în continuare UINL) au supus criticii faptul că în Moldova, actualmente, pregătirea profesională este mai puțin riguroasă decât cea stabilită de vechea lege. Stagierea obligatorie s-a redus de la doi ani la „pînă la un an de zile”. Iar faptul că numărul notarilor nu este limitat din considerentul că în republică este insuficientă de notari, face ca în rîndurile notarilor să fie promovate persoane mai puțin calificate. În opinia mai multor experți, aceasta e o bombă cu efect întîrziat, pentru că mecanismul de pregătire și promovare nelimitată a noilor notari, mai ales tineri, fără experiență și fără practică va duce pe viitor la comercializarea funcției de notar. E cunoscut și adevărat deja faptul că un notar devine bun profesionist abia după cel puțin cinci ani de muncă notarială.

La expirarea termenului de stagiul, conducătorul stagiului întocmește referința în care reflectă: gradul de pregătire, al stagiului, calitățile și însușirea deprinderilor practice și teoretice dobândite pe perioada stagerii, aprecierea calităților individuale și recomandarea lui pentru funcția de notar, care se întocmește în două exemplare, dintre care un exemplar rămîne la biroul notarial, iar unul se eliberează notarului stagiuar. La examen sînt admise toate persoanele, care au efectuat stagiul profesional de notar, indiferent de aprecierea dată de către notarul responsabil de stagiere. Notarul stagiuar are dreptul să susțină examenul calificativ pentru admitere la activitatea notarială în termen de un an din momentul expirării termenului de un an, persoana care solicită să participe la susținerea unui nou examen calificativ pentru admiterea notarială este obligată să facă stagierea repetată cu durata nu mai mică de 3 luni.⁹ Examenul de calificare cuprinde două probe, una scrisă și una verbală, ambele probe durează 3 ore astronomice. Subiectele pentru examene sînt publicate pe situl Ministerului Justiției al RM (www.justice.gov.md). Rezultatele examenului se afișează în decurs de 72 de ore pe panoul informativ al Ministerului Justiției al RM. Din păcate regulamentul nr. 89 din 28.03.2006 nu prevede cazurile cînd candidatul nu a putut să se prezinte din motive obiective pentru a afla rezultatele. De asemenea o reglementare ce prezintă interes sunt contestațiile privind rezultatele examenului, în cazul cînd candidatul nu este de acord cu rezultatele examenului poate depune o contestație Comisiei.¹⁰ În legislația rusească se prevede că, candidatul care nu este de acord cu rezultatele examenului de calificare adresează o plîngere în termen de o lună comisiei de apel, iar apoi în termen de o lună instan-

ței de judecată.¹¹ Poziția stagiuarului e defavorizată în comparație cu statutul stagiuarului în legislația altor state.

Autorul Cozonac C., în articolul său, și-a exprimat opinia referitor la instituirea funcției de notar de stat. În toate statele europene de mult nu mai există notari de stat. În Moldova instituirea funcției de notar de stat s-a făcut mai mult din necesitatea de a presta servicii ieftine. Paradoxul este că notarii de stat, care optează pentru localitățile rurale, mai îndepărtate de centru, obțin mai ușor licența, deoarece aproape că nu există concurs. Însă, la scurt timp, unii dintre aceștia, avînd licență, solicită transferarea la Chișinău, ceea ce duce la diminuarea scopului pentru care a fost instituit notarul de stat.¹²

Am relatat prevederile legislației Republicii Moldova referitor la admiterea candidaților în funcția de notar, pentru a vedea aspectele pozitive și negative ale legislației noastre în vigoare ar fi binevenită prezentarea aspectelor legislative ale altor state.

În conformitate cu legislația *României* și anume art. 16 al Legii cu privire la notariat nr. 36/1995, notar public poate fi cel care îndeplinește următoarele condiții: are numai cetățenia română și domiciliul în România și are capacitate de exercițiu al drepturilor civile; este licențiat în drept – științe juridice - sau doctor în drept; nu are antecedente penale; se bucură de o reputație bună; cunoaște limba română; este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea funcției; a îndeplinit timp de 2 ani funcția de notar stagiuar și a promovat examenul de notar public sau a exercitat timp de 5 ani funcția de notar, judecător, procuror, avocat sau o altă funcție de specialitate juridică și dovedește cunoștințele necesare funcției de notar public.¹³

Spre deosebire de legislația Republicii Moldova, în legislația română este reglementată semnificația lit. b al art.16 Legea 36/1995, potrivit Deciziei Curții Constituționale a României nr. 44 din 2 mai 1995, publicată în M.Of. 92/1995, „prevederile art. 16 lit. b din Legea notarilor publici și a activității notariale sunt constituționale numai în măsura în care prin expresia licențiat în drept-științe juridice se înțelege absolventul unei facultăți de drept, indiferent de specializare.”¹⁴ Poate fi notar stagiuar cel care îndeplinind condițiile prevăzute de art. 20 Legea 36/1995 al României: îndeplinește condițiile prevăzute de art. 16 lit. a-f; este angajat într-un birou de notar public; se află în perioada de stagiul pînă la promovarea examenului de notar public. Colegiul Director al fiecărei Camere a Notarilor Publici (în continuare CNP) anual stabilește numărul notarilor stagiari ce pot fi angajați în birourile notariale (art. 12 din Regulament)¹⁵. În perioada de stagiul de 2 ani, notarul stagiuar poate îndepli-

ni următoarele atribuții, cu delegarea notarului public (art. 21 din lege nr. 36/1995): efectuarea lucrărilor de secretariat; legalizarea copiilor de pe înscrisuri; oferirea datelor certe a înscrisurilor prezentate de părți; redactarea unor proiecte de înscrisuri cu conținut juridic. Notarul are statut de angajat în cadrul Biroului Notarial, pe baza unui contract de muncă. Condițiile de încheiere a contractului de muncă și formarea profesională a notarului stagiar sînt în sarcina CNP, și se stabilesc prin Statutul Uniunii Naționale a Notarilor Publici (în continuare UNNP) Contractul de muncă se încheie cu respectarea condițiilor de la art. 20 din legea nr. 36/1995 și a celor prevăzute de Codul Muncii al României¹⁶. Pe perioada stagiului se urmărește ca viitorul notar public să-și însușească cunoștințele necesare pentru a-și putea exercita în mod corespunzător atribuțiile ca notar public. În același scop, CNP va verifica o dată la 6 luni stadiul de pregătire și de formare profesională a notarului stagiar, precum și modul cum acesta și-a îndeplinit atribuțiile ce i-au fost delegate de notarul public. Consemnările periodice, împreună cu măsurile luate vor fi înscrise în procesele verbale ce vor fi semnate de reprezentantul CNP și de notarul public la care își exercită activitatea notarul stagiar și se vor aduce la cunoștință celui verificat.

Annual se organizează examen la funcția de notar public de 2 ani de activitate. UNNP, care organizează examenul, prin președintele acestuia, va stabili data de examinare, cu acordul ministerului justiției, dată ce va fi comunicată de CNP cu 45 de zile înainte, în vederea înștiințării candidaților. Examenul de notar public se susține în fața unei comisii formate din (art.22 Legea 36/1995): un membru al Consiliului UNNP desemnat de președintele acestuia; reprezentantul Ministerului Justiției va fi un inspector general notarial; un membru al corpului didactic din învățămîntul superior de specialitate de la una din facultățile de drept din țară, desemnat de consiliul profesoral al facultății respective; 2 notari publici cu pregătire și prestigiu profesional, desemnați de Consiliul UNNP¹⁷

În conformitate cu legislația rusă, care este similară cu legislația Republicii Moldova, termenul stagerii impus pentru persoanele ce doresc să practice activitate de notariat este de un an,¹⁸ persoanele care au experiență în domeniu (specializarea) juridică nu mai puțin de trei ani, în baza hotărârii Ministerului Justiției și a Camerei Notariale acest termen poate fi redus dar nu mai puțin de șase luni.¹⁹ Spre deosebire de Republica Moldova în care este stabilit stagiul de muncă de 5 ani statutul stagiului în Federația Rusă în comparație cu stagiul din RM se deosebește esențial, deoarece stagiul beneficiază de aceleași privilegii a condițiilor de muncă ca și ceilalți salariați, fiind protejat de legislația muncii, în acest caz beneficiază

de staj de muncă, timp de muncă, concedii și cotizații sociale (ajutor material), precum și de toate drepturile salariatului stabilite de codul muncii. Asupra stagiului se răsfrîng regulile interne stabile în cadrul biroului notarial. Munca stagiului din biroul notarial de stat este remunerată din cadrul fondului de salariu al biroului notarial de stat, iar în cazul celor privați – din fondul de salarizare a Camerei notariale. Ar fi binevenit și introducerea modificărilor similare în cadrul legislației în vigoare a Republicii Moldova și anume Legea cu privire la notariat nr. 1453/2002 și Codul Muncii al RM nr.154-XV din 28 martie 2003 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.159-162, art.648).

Una din țările europene cu sistem notarial de tip latin, care poate servi drept un model pentru celelalte țări europene unde notariatul este de tip latin, în care au fost puși germenii și bazele notariatului este Franța. Unele reglementări legislative cu privire la notariat din RM se aseamnă cu cele din Franța, cu toate acestea ar fi oportun de luat drept pilon de bază legislația Franței pentru a introduce modificările necesare în legislația RM.

Pregătirea notarială în Franța este una dintre cele mai dificile dintre toate țările sistemului notarial de tip latin. Se consideră că funcția de notar este o profesie liberală care necesită un grad de pregătire înalt atât la obținerea licenței pentru practicarea activității de notar, cât și în timpul exercitării profesiei de notar. Reieșind din aceste considerente persoana care dorește să devină notar în Franța trebuie să dețină o diplomă de studii superioare juridice. Candidatul la funcția de notar are două posibilități de pregătire, *calea profesională* și *calea universitară*. Fiecare include câte un stagiul de doi ani în cadrul biroului notarial. Perioada de doi ani de zile include nu doar practica în cadrul biroului notarial, ci și efectuarea unei părți a stagiului pe lângă un alt profesionist de drept decât notarul (un avocat, auditor), chiar și în străinătate, dar nu mai mult de șase luni.²⁰ Stagiul în străinătate este doar un avantaj în cadrul efectuării stagerii deoarece include acumularea cunoștințelor atât din țară (în cazul dat Franța), cât și de exemplu stagiul pe lângă un „solicitor” din Marea Britanie, notar din Germania sau un avocat din Spania, ce servește drept o pregătire notarială în domeniul notarial european.²¹ În legislația Republicii Moldova, Legea nr. 1453/2002 a RM, cu privire la notariat lit. c al art. 9, dreptul la exercitarea activității de notar, stipulează: „notar poate fi persoana care a îndeplinit timp de un an, funcția de notar stagiar și a susținut examenul de calificare.” Ordinul Nr. 286 din 11.07.2003, privind regulamentul cu privire la condițiile de efectuare a stagiului în biroul notarial, MOF Nr. 170 din 08.08.2003 p. 7 in-

clude „termenul de efectuare al stagiului se stabilește de ministerul justiției în baza hotărârii Comisiei de licențiere a activității profesionale și poate fi instituit pe o perioadă de pînă la un an.²²” Cu toate acestea nu este prevăzută posibilitatea de efectuare a stagiului profesional în cadrul unor birouri notariale de peste hotare, ceea ce este în „voga” la moment, reieșind din politica externă și internă a statului nostru de armonizare a legislației la standardele europene, perfectarea cadrelor în cadrul țărilor Comunității Europene sau în cadrul SUA, precum și al altor state. Profesia de notar are tangențe cu legislația internațională privată, de aceea considerăm necesar de a include posibilitatea efectuării a unei părți din stagiere și în afara hotarelor Republicii Moldova, precum și includerea modificărilor în Ordinul Nr. 286 din 11.07.2003. Calea profesională presupune o pregătire cu frecvență completă. Acest tip de pregătire presupune o participare activă a studenților la activitățile de instruire, prin soluționarea de cazuri practice. Reușita la examenul final îi permite studentului să obțină ”diploma de aptitudini pentru funcția de notar”. Studentul ulterior trebuie să parcurgă încă doi ani de stagiu în cadrul unui birou notarial. Sistemul notarial din Franța presupune și o ridicare a aptitudinilor profesionale prin urmarea unor cursuri organizate de centrul de pregătire profesională notarială la care este înregistrat. Pe parcursul primului an de stagiu, ”notarul stagiar” este obligat să participe la trei seminare a câte cinci zile fiecare, ce vor include dreptul imobiliar, dreptul familiei și dreptul afacerilor. În anul următor participă la alte trei seminare despre gestiunea biroului, administrarea patrimoniului și notariatul în relațiile comunitare și internaționale. La sfârșitul cursurilor se face o testare. La finele stagiului și redactarea raportului final conduc la eliberarea unui certificat de finalizare a stagiului, de către centrul de pregătire profesională. Acest certificat îi permite candidatului să obțină titlul de ”notar asistent” și să prezinte statului o cerere de numire ca notar. De exemplu în sistemul universitar superior al RM, în special în cadrul facultăților de drept al universităților din RM, ar fi un pas important de a introduce Master în Notariat, drept exemplu poate fi luat Institutul Național de Justiție al RM care se ocupă de formarea continuă a viitorilor judecători și procurori, în cazul nostru facultățile de drept ar putea pregăti profesioniști viitorii notari, deoarece în cadrul Facultăților de Drept ca lectori și profesori activează notari cu o experiență foarte bogată și ar fi o schimbare esențială în pregătirea continuă a viitorilor notari.

Programul de pregătire profesională variază de la o țară la alta fiind împărțit în diferite cicluri, ca de exemplu în *Provincia Quebec* (Canada) exista patru etape de pregătire notarială, și anume: diplomă de ciclul I,

diplomă de ciclul II în dreptul notarial, stagiul și pregătirea continuă.²³ Diplomele de prim ciclu în drept se obține, în general, după trei ani de studiu. Programele didactice variază de la o universitate la alta. Însă la toate universitățile, anul se caracterizează printr-o concentrare puternică a cursurilor de drept civil; în același timp, cursurile de specialitate sunt din ce în ce mai numeroase. Studiile primului ciclu sunt structurate, în mod obișnuit, pe șase trimestre, repartizate în trei ani de studii (1 trimestru – 15 săptămâni) și oferă o pregătire juridică generală, axată, în același timp, pe principiile fundamentale ale dreptului. La dispoziția studenților este pusă o gamă largă de cursuri, predate în mod sistematic, în funcție de necesități. Această perioadă trienală se finalizează cu obținerea *bacalaureatului în drept*. Programul de ciclul I în drept oferă o pregătire generală pentru toți juriștii. Programul de diplomă notarială abordează o formare specializată, destinată viitorilor notari. Camerele notariale încheie acorduri cu facultățile de drept ale Universităților Laval, Montreal, Sherbooke, Ottawa și McGill. În prezent doar unele Universități au pregătire notarială, și anume Universitățile Laval, Montreal, și Sherbooke au programe de pregătire notarială. Programul de ciclul II este o pregătire notarială avansată și include o pregătire notarială specială, pe o perioadă de 15 săptămîni, în cadrul acestui program candidatul atinge următoarele obiective: își completează și perfecționează pregătirea anterioară, își perfecționează aptitudinile de cercetare și analiză critică, redactare a actelor și consultații juridice, dobîndește cunoștințe care vor fi utile pe viitor. În unele universități, partea specială a cursurilor diplomei de ciclul II în drept notarial îi oferă posibilitatea de a-și alege de la unul pînă la patru cursuri din alt program de studii superioare de ciclul II. De exemplu Facultatea de Drept a Universității din Sherbooke procedează altfel. Cursurile speciale au fost elaborate numai pentru viitorii notari. Astfel candidatul programului de ciclul II în drept notarial sunt obligați să urmeze cursurile de: Contracte complexe în dreptul societăților comerciale; Societăți II: finanțare și reorganizare; Drept preventiv II: gestiunea diferendelor. La Universitatea Sherbooke, obținerea diplomei de drept notarial se conformează regulilor general aplicabile ciclului II de studii. Astfel notarea se face cu litere („A+” este o lucrare excepțională, iar „E” un eșec total), iar promovarea este pe materii. Prin urmare candidatul este pregătit de către notari, profesori universitari de carieră și/sau alți practicieni cu experiență. După finisarea ciclului I și II candidatul urmează un stagiu în cadrul unui birou care include următoarele: *activitatea în mediul de lucru* adică presupune munca în cadrul unui birou notarial supravegheată de către un „îndrumător de stagiu” – adică un notar cu o experiență de muncă de minimum cinci ani,

îndrumătorul trebuie să-i creeze stagiului condițiile de a învăța din practică, experimentând progresiv diferite atribuții specifice profesiei de notar. Stagiul urmărește atingerea a patru obiective principale: integrarea cunoștințelor teoretice, dobândirea abilităților specifice profesiei, dezvoltarea competenței profesionale și integrarea dimensiunii preventive în exercițiul funcției de notar. În final, stagiul trebuie să fie capabil să identifice nevoile unui client și implicațiile juridice ale acestora, a căuta și analiza soluțiile posibile, a o alege pe cea mai potrivită. Stagiul trebuie să fie în stare a redacta acte și consultații juridice. Stagiul va învăța să evite orice conflict, ca și aparența unui conflict de interese; va învăța să-și mențină imparțialitatea, atunci când acționează ca ofițer public, va favoriza echilibrul între părți și se va asigura că acestea au înțeles actul pe care l-a instrumentat pentru ele. Stagiul trebuie să întocmească trei rapoarte pe parcursul stagiului, primul raport este autoevaluarea, al doilea raport îndrumătorul ia cunoștință de autoevaluarea stagiului și formulează recomandări stagiului, iar al treilea raport este sinteza evaluărilor anterioare: permite obținerea unui porter global al performanței stagiului și identificarea oricărui candidat care nu corespunde exercițiului profesiei de notar. Cu această ocazie se eliberează un atestat de promovare sau un aviz de respingere. Obținerea diplomei de drept notarial și promovarea stagiului îl îndreptățesc pe stagiul să solicite Camerei Notarilor din Quebec eliberarea unui permis de exercitare a profesiei și să depună jurământul. În afara plății taxei de eliberare a permisului, stagiului trebuie să completeze un formular în care va indica adresa sediului ales și pe care îl va semna cu semnătura sa oficială. Camera notarilor îl poate obliga la parcurgerea unui stagiul de perfecționare pe candidatul care începe să profeseze efectiv după trecerea unei perioade mai mari de doi ani de la obținerea permisului de exercițiu sau la promovarea stagiului.

O altă țară cu o experiență bogată în dreptul notarial este *Austria*. În Austria persoanele care doresc să devină notari de drept civil trebuie să întrunească următoarele condiții: să fie absolvenți ai Facultăților de Drept și să treacă un stagiul de minimum nouă luni în cadrul instanței de judecată. În cadrul Biroului notarial candidații pot să acumuleze cunoștințe și experiență practică în domeniul dreptului notarial. Pentru a fi calificat în calitate de notar de drept civil este necesar de a trece un examen compus din două probe: proba verbală și proba scris. Examenul este administrat de către o comisie formată din patru membri: președintele (vice-președintele) instanței judiciare regionale superioare, un judecător și doi notari. Formarea notarilor de drept civil nu se finalizează odată cu susținerea examenului de specialitate. Toți notarii de drept civil

precum și candidații au obligația de a-și perfecționa în continuu cunoștințele și aptitudinile profesionale. Formarea continuă a notarilor de drept civil este administrată de către Academia Notarială și Societatea Notarilor – Candidații care coordonează și organizează diferite programe, conferințe, mese rotunde, și seminare educative în domeniul teoretic și practic al notariatului. Notarii de drept civil sînt numiți de către Ministrul Justiției. Candidații care aplică pentru funcția de notar de drept civil trebuie să aibă o experiență de minimum șapte ani de stagiul de muncă în domeniul profesional, predominant de ordin notarial. Aceasta include un stagiul de minimum trei ani în cadrul unui birou notarial de drept civil după care trebuie să treacă cu succes examenul de calificare.²⁴ Din cele prezentate anterior observăm că activitatea notarială în țările sistemului romano-germanic are o importanță deosebită din aceste considerente candidatul la funcția de notar trebuie să efectueze un stagiul și să treacă examenele de calificare.

Anterior am analizat etapele de obținere a licenței de notar în țările cu sistem romano-germanic, unde în majoritatea cazurilor sistemul notarial este de tip latin, în continuare ar fi justificat de analizat o țară bazată pe sistemul anglo-saxon, unde notarul are un statut diferit față de țările sistemului romano-germanic. Profesorul american Jerry Withers analizează care este procedura de obținere a licenței în sistemul american, după cum bine ne dăm seama sistemul anglo-saxon are reglementări diferite ale profesiei de notar în comparație cu notarul din sistemul romano-germanic. Profesorul american, analizînd legislația diferitor state americane, a concluzionat că pentru a deveni notar este necesar de a întruni următoarele condiții: de a avea vîrsta de 18 ani, de a fi apt de a citi și a scrie în limba engleză, de a avea reședință în statul care dorește persoana să activeze, unele state permit de a avea reședința în afara statului dar este necesar de a avea biroul notarial în statul respectiv, de a fi asigurat și de a completa documentele necesare pentru a fi înregistrat.²⁵ În prezent în SUA sînt aproximativ 6400 000 de notari licențiați.

Pentru a vedea detaliat care sînt condițiile înaintate de către sistemul american, în unul din statele sale, am decis să analizez legislația Statului Minnesota, SUA, fiind familiarizată mai detaliat în domeniu deoarece am efectuat o stagiere în cadrul acestui stat, l-am ales pentru a face o comparație cu statele sistemului romano-germanic. Cerințele legislative pentru practicarea activității de notar public sînt următoarele:

Pentru notarii – candidați **rezidenți** ai statului Minnesota, SUA – Guvernatorul Statului este împuternicit să numească notarii publici și la intima sa convingere să stabilească numărul notarilor publici (cetățeni

ai statului respectiv sau nerezidenți) necesari pentru Statul respectiv, desigur cu acordul și aprobarea prealabilă al Senatului. Condițiile principale înaintate sunt: a avea vârsta mai mare de 18 ani (să nu uităm de faptul că pentru atingerea majoratului în SUA este prevăzută vârsta de 21 de ani), de a prezenta documentele privind lipsa antecedentelor penale. Guvernatorul stabilește condițiile generale de înmatriculare iar secretarul de stat primește toate documentele și cererile de la candidații la ocuparea funcției de notar public, tot secretarul de stat ține un registru unde sînt indicate numele persoanelor ce practică activitatea de notariat, fiind responsabil și de introducerea modificărilor parvenite pe parcurs ca: schimbarea adresei juridice, schimbarea numelui, în acest caz secretarul va reîncepe procedura de reînregistrare a notarului public. Secretarul colectează taxele necesare pentru practicarea activității care vor fi depozitate într-un fond general, și va exercita funcțiile secretariale și administrative care au conexiune cu aceste funcții. Guvernatorul de asemenea în unele cazuri poate primi documentele necesare de la candidați.²⁶

Pentru candidații – **nerezidenți** ai statului Minnesota, SUA, Subd.2(a) al Statului adnotat al Minnesotei, SUA,²⁷ Guvernatorul poate să numească notarii publici din rîndul candidaților cu consultarea și aprobarea prealabilă al Senatului, poate să decidă să împuternicească o persoană care este nerezidentă a Statului Minnesota să devină notar public dacă: (a) persoana este rezident al Statului Wisconsin, Iowa, Dakota de Nord, și alte state care au hotare cu Minnesota; (b) persoana îi va încredința secretarului de stat pentru scopuri de serviciu, și anume ce ține de procedura actelor notariale, să primească corespondența privind actele notariale; (c) secretarul de stat ține registrul numelor persoanelor ce practică activitatea de notariat, de asemenea introduce toate schimbările ce parvin pe parcursul exercitării funcțiilor ca: schimbarea adresei, a sediului, va începe procedura pentru reînregistrarea notarului *reappointment* public Secretarul colectează taxele necesare pentru practicarea activității care vor fi depozitate într-un fond general, și va exercita funcțiile de secretariat și administrative care au conexiune cu aceste funcții. Guvernatorul de asemenea poate primi documentele necesare de la candidați.

Taxa impusă pentru a fi înregistrat este: (a) În procesul depunerii dosarului cu documente candidații trebuie să achite o taxă nerambursabilă de \$40.

Pachetul de documente cerut de autorități candidaților include: informație personală despre candidat și anume, experiența în practica litigiilor civile, ocupația profesională licențiată, și cazierul judiciar, dar care nu se referă la penalități, rețineri, plângeri, condamnare, rechizitoriu.

Înregistrarea notarului de a exercita autorizațiile electronice notariale necesită a fi aprobat și testat de către secretarul de stat și apoi într-un registru special.

Am relatat în cadrul articolului aspectele teoretice și practice ale admiterii persoanelor pe tărîmul profesiei de notar în diferite țări, am analizat lacunele legislative ale Republicii Moldova care urmează a fi modificate și armonizate la standardele europene, legislația dintotdeauna a avut o tendință dinamică de modificare, legislația notarială în special, dar însă este necesar de introdus acele modificări necesare care vor reglementa aspectele statutului de stagiar, precum și necesită a fi modificată perioada stagiului și condițiile de efectuare a stagiului. Toate aceste propuneri necesită timp de a fi introduse atît în legislația în vigoare, cît și pentru implementarea practică, dar aceste modificări vor duce la egalarea șanselor viitorilor notari de a căpăta cunoștințe profunde în domeniul dat.

Referințe bibliografice:

¹ Стешенко Л.А., Шамба Т.М., *Нотариат в Российской Федерации, Учебник для вузов, Изд-во Норма – ИНФРА М, 2001, с. 76*

² Legea cu privire la notariat Nr. 1153-XIII din 11.04.1997, MO Nr. 61/520 din 16.09.1997, abrogată prin Legea nr. 1453-XV din 08.11.2002

³ Что происходит с нотариатом, Председатель Союза Нотариусов, Татьяна Унгурияну, www.logos.press.md,

⁴ Mocanu Elena, *Legea cu privire la notariat nr. 1153-XV din 11.04.1997, Comentarii, Chișinău, 1999*

⁵ Legea cu privire la notariat al Republicii Moldova, Nr. 1453 din 08.11.2002, MO nr. 154-157 din 21.11.2002

⁶ Ordinul Ministerului Justiției al RM privind Regulamentul cu privire la condițiile de efectuare a stagiului în biroul notarial, nr. 286 din 11.07.2003, MO nr. 170 din 08.08.2003, p. 2

⁷ Ordinul Ministerului Justiției RM privind aprobarea Regulamentului Comisiei de licențiere a activității notariale, nr. 89 din 28.03.2006, MO nr. 055 din 07.04.2006, p. 14

⁸ Hotărîrea Comisiei de Licențiere a Activității Notariale a Ministerului Justiției al Republicii Moldova Nr. 5 din 10 iunie 2008, mun. Chisinau.

⁹ Ordinul Ministerului Justiției al RM nr. 286 din 11.07.2003, idem, p. 18, 19

¹⁰ Ordinul Ministerului Justiției al RM nr. 89 din 28.03.2006, idem, p. 76

¹¹ Положения об апелляционной комиссии по рассмотрению жалоб на решения квалификационных комиссий по приему экзаменов у лиц, желающих получить лицензию на право нотариальной деятельности, утвержденным в соответствии с Основанием законодательства Российской Федерации о нотариате приказом Министерства юстиции Российской Федерации от 21.06.2000, № 178 и решением Правительства Федеральной палаты от 26.05.2000 г.

¹² Cozonac, C. *Notariatul în tranziție: probleme și perspective*, Ziarul "Dreptul", 2004, nr. 11-12, pag. 6

¹³ Legea notarilor publici și a activității notariale a României, nr. 36/1995, art. 16 lit. b

¹⁴ Decizia Curții Constituționale a României, nr. 44 din 2 mai 1995, publicată în M.Of. 92/1995

¹⁵ Regulamentul de punere în aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției al României nr. 710/C1995 (MO nr. 176 din 08.08.1995), art.12

¹⁶ Codul muncii, Legea României nr. 53/2003, MO nr. 72 din 05.02.2003,

¹⁷ Mărgineanu Florin, Dreptul procesual civil, edit. All Beck 1998, p. 705

¹⁸ Стешенко Л.А., Шамба Т.М., idem, p. 80

¹⁹ Приказ Минюста России от 26 мая/ 21 июня 2000 г. №129 о прохождении стажировки лицами претендующими на должность нотариуса, Российская газета – 2002. - №129

²⁰ Ibidem, p.121

²¹ Yaigre Jean, Pillebout Jean – François, Droit professionnel notarial, Quatrième Edition, Librairie de la Cour de cassation 27,

place Dauphine – 75001, Edit LITEC, Paris, 2004,s p. 46-47

²² Ordinul Nr. 286 din 11.07.2003, privind regulamentul cu privire la condițiile de efectuare a stagiului în biroul notarial, MO Nr. 170 din 08.08.2003 p. 7

²³ Profesia de notar în Quebec, Program Canada România 2002-2005, Chambre des notaires du Quebec, 2003, p. 108.

²⁴ <http://www.notar.at/en/portal/dernotar>

²⁵ Withers J. Jerry, The notable notary, the complete guide on how to establish, market, and achieve success with a notary public business, Lulu. Com, 2005, p. 20

²⁶ Minnesota Statutes Annotated Currentness, Public Services and Privileges (Ch. 357-359), Notaries Public, **359.01. Commission, subd. 1**

²⁷ Idem, subd, 2 (a)